

Hein van der Heijden tijdens een repetitie. Hij vertolkt naast de rol van Jacques Brel ook die van een eilandbewoner en een wetenschapper. | Foto: PR

Theater over de dagen van twee zonnen

In de voorstelling 'Regarde bien' (Kijk goed) smelten poëzie, muziek van Jacques Brel (1929-1978) en componist Reza Namavar (1980) in het theater samen met de explosieve geschiedenis van de Stille Oceaan.

Door Eric Korsten

De Polynesische bevolking noemde het 'dagen van twee zonnen'. Het is precies dertig jaar geleden dat de laatste atoomproef in Polynesië plaatsvond. Dat was na wereldwijde protesten over de aanslag door de Franse geheime dienst op de Rainbow Warrior, het vlaggenschip van milieuorganisatie Greenpeace. Een reeks van bijna 200 ondergrondse kernproeven door Frankrijk – toch het lieflijke land van wijn, kaas en stokbrood – op de afgelegen Frans-Polynesische atollen Moruroa en Fangataufa in de Stille Oceaan kwam toen, in 1996, tot een einde. Ongeveer de helft van het radioactieve strontium-90 en cesium-137 en al het plutonium is nog steeds in de lucht, het water en de bodem van de archipel aanwezig, volgens wetenschappers.

Beschermen

"Met slechts vijf – vijf! – mensen was het Greenpeace gelukt om Frankrijk tot stoppen te brengen en zo de atollen te beschermen," zegt regisseur Ola Mafaalani, die met Pauline Post, artistiek leider van SeaSession, bedenker is van het voorstellingsconcept 'Regarde bien'. "Het vijftal oprichters van de activistische organisatie hebben laten

zien dat het wel degelijk kan lukken om een deel van de planeet met zijn mensen, dieren, planten en onderzees leven te beschermen. Ik neem bewust 'beschermen' in de mond; bij 'redden' denkt iedereen meteen: dat kan ik niet. Beschermen daarentegen kan iedereen. Helaas zijn we met zijn allen wanhopig geworden – omdat we blijven denken dat we te grote machten tegenover ons hebben om de wereld ten goede te kunnen veranderen. Dat denkpatroon is uitgegroeid tot een wereldwijde epidemie. En beschermen is een vreemd woord geworden, ik wil het graag weer terugbrengen in ons dagelijkse woordgebruik."

In 'Regarde bien' komt ook Jacques Brel om de hoek kijken. De zanger bracht de laatste jaren van zijn leven door op Hiva Oa, onderdeel van de Marquesaseilanden. Dat is Frans-Polynesië in de Stille Oceaan, daar waar hij ook begraven is, op een steenworp afstand van schilder Paul Gauguin, die er eerder neerstreek. Brel leed aan kanker en arriveerde er met zijn zeiljacht Askoy II. Hij vond er de vrede die hij zocht. Met de dood op de hielen ervoer hij er rust en schoonheid.

Paradox

Brel was zeer kritisch over de kernproeven. Hij verwerkte zijn afkeer in muziek, met een focus op de impact op de natuur en de leugenachtigheid van de macht. Hij vereeuwigde het eiland in chansons die hij ter plekke schreef. 'La Cathédrale' bijvoorbeeld, en het betoverende 'Les Marquises'. In een eenvoudige en nuchtere kijk op het leven beschreef de Franstalige Vlaming

onder meer de doodscultuur van de Polynesiërs. Mafaalani: "Er zijn tal van paradoxen. Brel ging naar het eiland toe toen hij aan kanker leed. Hij woonde er in een klein huisje en kocht een bootje waarmee hij mensen redde. De ongerepte natuur van het idyllische eiland tegenover wat om niets meer dan proeven ging – ook dat is paradoxaal. De rituelen van de bevolking tegenover de wetenschap is er nog zo een. Voorbeeld van een van zulke rituelen: als op de eilandengroep een kind het levenslicht ziet, wordt de placenta aan de aarde teruggegeven. Tegelijkertijd wordt daarbij een boom aangeplant.

Je verplaatsen in een ander kan muziek heel mooi bewerkstelligen

Zo groeit een kind als het ware mee met de jaren dat die ene boom aan leven laat zien. Zoiets raakt je."

De muziek van Brel, in zijn bekende stijl van melancholie met een rauw randje, wordt in de voorstelling afgewisseld en verweven met composities van de Nederlandse componist en fervent Polynesië-ganger Reza Namavar (1980). "Zijn eigen 'high art'-muziek en de melancholie van Brel dringen diep door in het hart," aldus Mafaalani. "Je verplaatsen in een ander, dat kan muziek heel mooi bewerkstelligen. Namavar schreef speciaal voor deze

voorstelling nieuwe theatrale muziek met flarden Tahitiaanse muziek." Lachend: "Hij spreekt trouwens altijd met meer warmte over Polynesië dan over Nederland."

Drie rollen

Op het podium is naast de musici van kamermuziekensemble SeaSession de hoofdrol weggelegd voor Hein van der Heijden. Het veelzijdige lid van het acteursensemble van Het Nationale Theater (HNT) vertolkt in 'Regarde bien' drie rollen. "Hij speelt een van de bewoners van het eiland, later kruipt hij in de huid van Brel en dan is hij weer de wetenschapper die na de proeven die hij organiseerde op het eiland op bezoek gaat, verheugd dat 'zijn' proeven zijn gelukt. Dat bezoek is de sleutel tot de verblindende dan optreedt: een wetenschapper kijkt zwart-wit, alleen of iets wel of niet lukt. De bevolking als factor laat een wetenschapper koud."

Regisseur Mafaalani (1968), die in oktober vorig jaar bij HNT van Euripides' liefdesklassieker 'Phaedra' een spetterende nieuwe versie afleverde en een decennium geleden bekendheid verwierf met de theaterhit en marathon 'Borgen', werpt zich sinds kort op als decorontwerper. Zo was het waterbassin in 'Phaedra in vlammen' haar bedenksel. Voor 'Regarde bien' bedacht ze een decor van strepen en bolletjes ter verbeelding van een ontploffing, een explosie die zich op het podium eventjes eerder kennelijk voordeed.

Ensemble SeaSession, 'Regarde bien', donderdag 29 januari, 20.00 uur, Theater aan het Spui. Meer informatie: www.hnt.nl